

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΚΕΘΙ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ
ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΡΤΕΙΑ
ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
& ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Το Έργο συγχρηματοδοτείται 80% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)
και 20% από Εθνικούς Πόρους

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ

Μια εργασία ομάδας μαθητών της Β τάξης του 2^{ου} Γ.Λ. ΓΕΡΑΚΑ

Συντονιστής : ΚΑΡΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Μαθηματικός.

2007

Λίγα λόγια για την εργασία.

Στα έπη του Ομήρου η γυναίκα κατέχει μια θέση πολύ ανώτερη από τη θέση που κατέχει στα κλασικά χρόνια. Κύρια ασχολία της ήταν η διεύθυνση των υποθέσεων του οίκου, ασχολία όμως πολύ σημαντική, αν σκεφθούμε τα μεγάλα χρονικά διαστήματα που οι άνδρες έλειπαν σε πολέμους και η γυναίκα έμενε μόνη στο σπίτι. Όμως, στην ασπίδα του Αχιλλέα απεικονίζονται γυναίκες και παιδιά να υπερασπίζονται την πόλι τους πάνω απ' τα τείχη.¹

Όταν ο άνδρας ήταν σπίτι, η σύζυγος μπορούσε να υποδεχθεί τους καλεσμένους και να συνομιλεί μαζί τους, να αφηγείται διάφορες ιστορίες κι ακόμα να προσφέρει δώρα.

Η Ελένη κάθεται μαζί με τους άνδρες, όταν φθάνει στη Σπάρτη ο Τηλέμαχος, και συζητά μαζί τους, σε 170 στίχους της ραψωδίας Δ, εκφράζοντας μάλιστα απόψεις αντίθετες από αυτές του Μενέλαου.

Η Αρήτη στη χώρα των Φαιάκων είχε τη δυνατότητα να αποφασίσει για την τύχη όσων προφέφευγαν στο σπίτι της ως οικέτες.² «Αν σε συμπαθήσει η μάνα μου, έχεις ελπίδα να γυρίσεις στην πατρίδα σου», λέει η Ναυσικά στον Οδυσσέα.

Σε κανένα σημείο των επών δεν κατακρίνονται ανύπανδρες κοπέλες, σε οποιαδήποτε ηλικία κι αν αυτές βρίσκονται. Κριτική υπάρχει μόνο για τις παντρεμένες που «δεν τίμησαν» το γάμο τους. Να επισημάνουμε πως ο έπαινος στις γυναίκες είναι προσωπικός, ο φόγος όμως γενικεύεται σε όλο το γυναικείο φύλο. Έτσι, ο Αγαμέμνωνας,

¹ «τείχος μὲν ῥ' ἄλοχοί τε φίλαι καὶ νήπια τέκνα / ῥύατ' ἔφεσταότες, μετὰ δ' ἄνδρες οὖς ἔχε γῆρας» Ιλιάδα Σ, 514-515.

² «Οὐ μὲν γάρ τι νόου γε καὶ αὐτὴ δεύεται ἐσθλοῦ· / ἦσιν τ' εὖ φρονέησι καὶ ἀνδράσι νείκεα λύει, / εἴ κέν τοι κείνη γε φίλα φρονέησ' ἐνὶ θυμῷ, / ἐλπωρὴ τοι ἔπειτα φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἰκέσθαι / οἶκον ἐς ὑπόροφον καὶ σὴν ἐς πατρίδα γαῖαν.» Οδύσσεια, Η, 73-77

με αφορμή το πάθημά του από την Κλυτεμνήστρα συμβουλεύει τον Οδυσσέα να είναι σκληρός με τις γυναίκες.³ Επίσης, αντιπαραθέτει την Πηνελόπη με τη γυναίκα του λέγοντας πως η δόξα της Πηνελόπης δεν θα χαθεί ποτέ, ενώ η Κλυτεμνήστρα άφησε όνομα κακό για όλες τις γυναίκες, ακόμα και για τις τίμιες.⁴

Και ενώ στον Όμηρο η θέση της γυναίκας είναι ικανοποιητική (για την εποχή που γράφονταν τα έπη), ο Ησίοδος δημιουργεί την Πανδώρα που κατακλύζει τον κόσμο με όλα τα κακά. Εδώ η γυναίκα δεν συνεισφέρει απολύτως τίποτα στην κοινωνία, παρά μόνον εξαντλεί (σεξουαλικά) τον άνδρα,⁵ τον γερνάει πριν από την ώρα του και σαν κηφήνας του απομυζά ότι με πολύ κόπο και ιδρώτα κατέκτησε.⁶

Ο Σιμωνίδης επίσης ανακαλύπτει πως οι γυναίκες κατάγονται από διάφορα είδη ζώων και έχουν όλες τις ιδιότητες των «προγόνων» τους. Τα ζώα -πρόγονοι των γυναικών- αρκούν να γεμίσουν έναν ζωολογικό κήπο. Μερικά από αυτά: Γουρούνα, αλεπού, γαϊδούρα, φοράδα. (Να παρατηρήσουμε πως ακόμα και σήμερα, περιγράφονται οι γυναίκες με τη βοήθεια των ζώων αυτών. Μόνο τρεις χιλιάδες χρόνια αργότερα....) Μοναδική καλή γυναίκα η καταγόμενη από τη μέλισσα, και αυτή όμως για κάποιο διάστημα, διότι αργότερα στρέφεται με πονηριά ενάντια στο σύζυγό της και τον καταντάει περίγελο των γειτόνων του.

Πριν από τη νομοθεσία του Σόλωνα που απαγόρευσε στις γυναίκες να μοιρολογούν τους μη οικείους θανόντες, οι ηλικιωμένες γυναίκες έβγαζαν το μερκάματό τους ως μοιρολογίστρες. Οι νεώτερες μπο-

³ «Τῷ νῦν μήποτε καὶ σὺ γυναικί περ ἦπιος εἶναι· / μὴ οἷ μῦθον ἅπαντα πιφανσκέμεν, ὄν κ' εὖ εἰδῆς, / ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ καὶ κεκρυμμένον εἶναι.» Οδύσσεια Λ, 401-403

⁴ τῷ οἱ κλέος οὐ ποτ' ὀλεῖται / ἧς ἀρετῆς, τεύξουσι δ' ἐπιχθονίοισιν ἀοιδῶν / ἀθάνατοι χαρίεσσαν ἐχέφρονι Πηνελοπέϊη· / οὐχ ὡς Τυνδαρέου κούρη κακὰ μήσατο ἔργα, / κουρίδιον κτείνασα πόσιν, στυγερῆ δέ τ' ἀοιδῆ / ἔσσειτ' ἐπ' ἀνθρώπους, χαλεπὴν δέ τε φῆμιν ὄπασσεν / θηλυτέρησι γυναιξί, καὶ ἦ κ' εὐεργὸς ἔρῃσι» Οδύσσεια Ω, 196-202

⁵ μαγλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαιρότατοι δὲ τοὶ ἄνδρες εἰσίν» Έργα και Ημέραι, 586

⁶ «μηδὲ γυνὴ σε πυγοστόλος ἐξαπατάτω / αἰμύλα κωτίλλουσα, τετὴν διφῶσα καλιήν· / δς δὲ γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὃ γε φηλήτησι»(373-375)
«...ἦ τ' ἄνδρα καὶ ἴφθιμόν περ ἔοντα / εὖει ἄτερ δαλοῖο καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν.»(704-705) Έργα και Ημέραι

ρούσαν να εργαστούν σε αγροτικές εργασίες,⁷ ως εργάτριες,⁸ αλλά και σε ελεύθερα επαγγέλματα, όπως της αρτοποιού και της πλύστρας, σύμφωνα με τη μαρτυρία κάποιων επιγραφών από την Ακρόπολη των Αθηνών.

Στην κλασική Αθήνα η γυναίκα κλείνεται ερμητικά στο σπίτι και βρίσκεται σε πλήρη απομόνωση. Ο Υπερίδης θέτει σαφή ηλικιακά κριτήρια για το δικαίωμα των γυναικών να κυκλοφορούν έξω από το σπίτι τους.⁹ Η αναφορά και μόνον του ονόματος των γυναικών δημοσίως, μπορεί να γίνεται χωρίς βλαβερές για την ηθική των γυναικών συνέπειες μονάχα στις επιτύμβιες πλάκες, μετά το θάνατό τους.

Ο Πλάτων, στην Πολιτεία του συλλαμβάνει το βασικό ρόλο που παίζει η εκπαίδευση για τη χειραφέτηση των γυναικών.¹⁰ Στην Αθήνα δεν έχουμε ιδιαίτερα παραδείγματα χειραφετημένων γυναικών. Η μοναδική σχεδόν γυναίκα που μας είναι γνωστή, η Ασπασία, ήρθε μέτοικος από την Ιωνία σε ηλικία 18 ετών, οπότε δεν μπορεί να θεωρείται Αθηναία. Στην υπόλοιπη όμως Ελλάδα υπάρχουν γυναίκες που δεν είναι κλεισμένες στο σπίτι τους. Εκτός από την περίπτωση της Σπάρτης, όπου ο ρόλος των γυναικών ήταν αρκετά σημαντικός, πολλές άλλες πόλεις μας γνωστοποιούν την ύπαρξη «χειραφετημένων» γυναικών.

Εκτός από τη «δεκάτη Μούσα» τη Σαπφώ, ο Αντίπατρος από τη

⁷ «Οἶκον μὲν πρῶτιστα γυναῖκά τε βοῦν τ' ἀροτῆρα, / κτητήν, οὐ γαμετήν, ἥτις καὶ βουσίην ἔποιτο»(405-406)

«θῆτά τ' ἄοικον ποιεῖσθαι καὶ ἄτεκνον ἔριθον / δίξησθαι κέλομαι· χαλεπή δ' ὑπόπορτις ἔριθος»(602-603) Ἔργα καὶ Ημέραι

⁸ «ἀλλ' ἔχον ὡς τε τάλαντα γυνὴ χερνήτις ἀληθής, / ἢ τε σταθμὸν ἔχουσα καὶ εἴριον ἀμφὶς ἀνέλκει / ἰσάζουσ', ἵνα παισὶν ἀεικέα μισθὸν ἄρηται»Ιλιάδα Μ 432-435

⁹ Μία γυναίκα που τριγυρνάει έξω από το σπίτι πρέπει να έχει τέτοια ηλικία, ώστε αυτοί που τη βλέπουν να αναρωτιούνται όχι ποιανού γυναίκα είναι αλλά ποιανού μητέρα.

¹⁰ «Εἰ ἄρα ταῖς γυναῖξιν ἐπὶ ταῦτά χρῆσόμεθα καὶ τοῖς ἀνδράσι, ταῦτά καὶ διδασκτέον αὐτάς.

Ναί.

Μουσικὴ μὴν ἐκείνοις γε καὶ γυμναστικὴ ἐδόθη.

Ναί.

Καὶ ταῖς γυναῖξιν ἄρα τούτω τῷ τέχνῃ καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἀποδοτέον καὶ χρηστέον κατὰ ταῦτά.

Εἰκὸς ἐξ ὧν λέγεις, ἔφη» Πλάτωνος Πολιτείας Ε 451ε-452

Θεσσαλονίκη αναφέρει μερικές ακόμη ποιήτριες: Η Ήρινα από την Τήλο, η Νοσσίς από τους Λοκρούς, η Ανύτη από την Τεγέα, η Κόριννα από την Τανάγρα, η Τελέσιλλα, η Μύρτις.

Η πόλη της Λαμίας με ψήφισμά της τιμά την επική ποιήτρια Αριστοδάμανα από την Ιωνία και της αποδίδει τον πολύ τιμητικό τίτλο του προξένου¹¹ τίτλος που παραχωρείται προς χάριν της και στον αδελφό της Διονύσιο.

Στην Ακαδημία του Πλάτωνα σπουδάζουν φιλοσοφία η Λασθενία από τη Μαντινεία και η Αξιοθέα από το Φλιούντα, ενώ η κυνική Ιππαρχία επαναστατεί ενάντια στους γονείς της και «παίρνει τη ζωή της στα χέρια της».

Στη ζωγραφική γίνονται γνωστές η Ιαία (Λαία ή Λάλα) από την Κύζικο, που δεν παντρεύτηκε ποτέ, η Τιμαρέτη, που ζωγράφισε την εικόνα της Άρτεμης στην Έφεσο, η Ειρήνη, η Καλυψώ, η Αρισταρέτη. Στα μαθηματικά και τη φιλοσοφία η Θεανώ και αργότερα η Υπατία.

Στα τέλη του τετάρτου αιώνα παρουσιάζεται στην Αθήνα η πρώτη γυναίκα γιατρός, η Αγνοδίκη, που όμως για να μπορέσει να ασκήσει το επάγγελμά της μεταμφιέζεται σε άνδρα. (Έδειχνε τη γυναικεία φύση της, όταν έπρεπε να εξασφαλίσει την εμπιστοσύνη των γυναικών για να γδυθούν μπροστά της).

Περνώντας στην Ελληνιστική Αίγυπτο, πέρα από τις διάσημες βασίλισσες που φέρουν το κοινό όνομα Βερενίκη, ή την πολύ διάσημη Κλεοπάτρα, και οι υπόλοιπες γυναίκες φαίνεται να μην αφήνονται έρμεα στα χέρια των ανδρών. Για παράδειγμα, στο «προικοσύμφωνο» για το γάμο κάποιου Ηρακλείδη με κάποια Δημητρία τον τρίτο π.χ. αιώνα, αναφέρεται ότι το ζεύγος θα ζήσουν μαζί σε όποιο μέρος αποφασίσουν από κοινού και συνεχίζει: «Αν η Δημητρία συλληφθεί να μηχανεύεται δολίως την ατίμωση του ανδρός της, θα χάσει την προίκα της, αφού πρώτα ο Ηρακλείδης αποδείξει τις κατηγορίες του σε άνδρες κοινής αποδοχής. Ο Ηρακλείδης δεν δικαιούται να φέρει άλλη

¹¹ Φίλος τῆς πόλεως

γυναίκα στο σπίτι ώστε να ταπεινώσει τη γυναίκα του, ούτε να αποκτήσει παιδιά με άλλη γυναίκα, ούτε να μηχανευτεί δολίως εναντίον της Δημητριάς με οποιονδήποτε τρόπο. Αν ο Ηρακλείδης συλληφθεί να πράττει κάτι από αυτά, υποχρεούται να επιστρέψει την προίκα στο διπλάσιο. Η Δημητρία έχει το δικαίωμα να αξιώσει την αποζημίωσή της σε βάρος οποιασδήποτε κινητής ή ακίνητης περιουσίας του Ηρακλείδη, σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου».

Θα πρέπει να τονιστεί πως οι Έλληνες ήταν το συντηρητικότερο κομάτι της Αιγύπτου την εποχή εκείνη, και ότι οι Αιγύπτιες είχαν καλύτερη κοινωνική θέση από τις «συμπατριώτισσές» τους Ελληνίδες.

Τα χρόνια που ακολούθησαν με την επέκταση της Ρωμαϊκής κυριαρχίας, επιδεινώθηκαν οι συνθήκες διαβίωσης των «εκτός των τειχών» πολιτών της αυτοκρατορίας, τόσο οι υλικές όσο και οι πνευματικές. Θύμα αυτής της επιδείνωσης υπήρξε και η κοινωνική θέση των γυναικών.

Η εμφάνιση του χριστιανισμού διαδίδει τις αυστηρά πατριαρχικές δομές της Εβραϊκής κοινωνίας, ενδεδυμένες με τον μανδύα των θεϊκών εντολών. Στην πάλη της νέας θρησκείας για επικράτηση, πολεμιέται λυσσαλέα οτιδήποτε δεν συμφωνεί με τα κείμενα της παλαιάς διαθήκης. Έτσι τα όποια ψήγματα δικαιωμάτων των γυναικών υπήρχαν στην κοινωνία της εποχής, διαβάλλονται από τους Χριστιανούς. Ο μισογυνισμός του Παύλου γίνεται θρησκευτικό δόγμα και ενισχύεται από τους πρώτους Απολογητές, ντυμένος πλέον και με φιλοσοφικό μανδύα.¹²

Και οι Πατέρες της Εκκλησίας, έχοντας την Παλαιά διαθήκη και τις επιστολές του Παύλου ως μέτρο και κριτήριο της Αλήθειας και του ηθικού, παγίωσαν την άσχημη κοινωνική θέση που βρισκόταν η γυναίκα την εποχή τους, ανάγοντας τους κοινωνικούς περιορισμούς σε θεϊκές επιταγές, προσθέτοντας στην ανθρώπινη τιμωρία όσων τολ-

¹²«ὄπερ γελοιότατον ἡγούμεθα εἶναι, τῆς ἐννοίας εἰκόνα παραφέρειν θηλειῶν μορφήν.»
Ιουστίνου Μάρτυρος Απολογία Α, 64-5

μούσαν να αντιδράσουν και την σκληρότερη και αιώνια τιμωρία της Θεϊκής κρίσης.

Όταν ένας (προϋπάρχων) κοινωνικός θεσμός αποκτά κάποιο θεϊκό-τελεολογικό κατηγορημα, αυτόματα μετασχηματίζεται σε ισχυρότερο και ανώτερο θεσμό. Γίνεται δόγμα, απόλυτη αλήθεια, κάτι σαν φυσικός νόμος, που μπορεί μεν να μην μας αρέσει, είμαστε όμως υποχρεωμένοι να υποταχθούμε σε αυτόν, επειδή, πέρα από το ότι η παράβασή του επισύρει τη φοβερή τιμωρία του Θεού, ενσωματώνεται στην κοινωνική ηθική, υπαγορεύοντάς την, αφού είναι πλέον ανεξάρτητος από τις κοινωνικές συνθήκες που αρχικά τον δημιούργησαν. (Για παράδειγμα, μπορεί αρχικά να απαγορεύτηκε η απιστία των γυναικών, προκειμένου να εξασφαλίζεται η πατρότητα του παιδιού, τώρα όμως η πράξη αυτή αποτελεί το σοβαρότερο αμάρτημα στο οποίο μπορεί να υποπέσει μια γυναίκα, με τρομερές συνέπειες από τη κρίση του Θεού).

Στην ομάδα εργασίας μετείχαν 22 μαθητές (6 αγόρια και 16 κορίτσια) από τρία τμήματα της Β τάξης του 2^{ου} Γ.Λ. Γέρακα. Η επιλογή του θέματος έγινε από κοινού με τους μαθητές, αφού αυτοί το επέλεξαν ανάμεσα σε τέσσερα θέματα που προτάθηκαν. (Τα άλλα τρία: «Ανδρικά» και «Γυναικεία» επαγγέλματα, Κοινωνικά στερεότυπα της σύγχρονης Ελληνικής κοινωνίας, Οι γυναίκες και τα μαθηματικά).

Στην αρχή της εργασίας έγινε μια συζήτηση με τους μαθητές, σχετική με τη θέση και τα δικαιώματα των γυναικών στην Αρχαία και τη Σύγχρονη Ελλάδα, ώστε να ευαισθητοποιηθούν στο πρόβλημα. Δόθηκαν (από την προσωπική βιβλιοθήκη του συντονιστή καθηγητή) κάποια βιβλία στους μαθητές, οι οποίοι ανά ομάδες έγραψαν κάποιες εργασίες. Στη συνέχεια ακολούθησε παρουσίαση των εργασιών τους στην ομάδα και ακολούθησε συζήτηση.

Τα βιβλία που δόθηκαν στους μαθητές είναι:

1. «Οι γυναίκες στον αρχαίο κόσμο», ELAIN FANTHAM, HELENE PEET FOLEY, NATALIE BOYMEL KAMPEN, SARAH B. POMEROY, H. ALAN SHAPIRO, μετάφραση Κων/νος Μπούρας, Εκδό-

σεις ΠΑΤΑΚΗ 2004.

2. «Κοινωνικοί ρόλοι των δύο φύλων», ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, Εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ 1999.
3. «ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ», SUE BLUNDELL, μετάφραση Λίτσα Ι. Χατζηφώτη, Εκδόσεις ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ 2004.
4. «Η ΜΗΤΡΙΑΡΧΙΑ Καὶ ἡ σύγκρουσή της με τὴν ἑλληνικὴ Πατριαρχία», ΠΑΝΑΓΗΣ ΛΕΚΑΤΣΑΣ, Εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ 1996.
5. «ΣΟΛΩΝΟΣ ΝΟΜΟΙ», Επιμέλεια Κλεάνθης Γρίβας, Εκδόσεις ΒΙΒΛΙΟ ...βάρδια ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, 2002.
6. «Κοινωνική ιστορία της αρχαίας Αθήνας», The Open University Εκδοτικές επιχειρήσεις Π. ΚΟΥΤΣΟΥΜΠΟΣ Α.Ε. 1985.
7. «Οι γυναίκες στην κλασική Αθήνα» Sue Blundell Εκδόσεις Α. ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ 2006.
8. «Ἔργα καὶ Ἡμέραι», ΗΣΙΟΔΟΣ, Εκδόσεις ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ 2003.
9. Ο ΓΑΜΟΣ, Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ, ΥΠΟ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ, Συνοδεία Σπυρίδωνος Ἱερομονάχου Νέα Σκῆτη Ἄγ. Ὁρους 2005.
10. Οι 2, 6, 115, 147, 173, και 199 επιστολές του Μεγάλου Βασιλείου, ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ 1972
11. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ, ΤΟΜΟΣ 25, ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ 1972
12. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ «ΑΠΟΛΟΓΙΑ Α΄», ΠΑΤΕΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ» Θεσσαλονίκη 1985.

13. «Κατὰ γυναικῶν καλλωπιζομένων» (ποιήμα κθ') ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, (Έργα, τόμος 9), ΠΑΤΕΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ» Θεσσαλονίκη 1985.

Όπως εύκολα μπορεί να διακρίνει κανείς μελετώντας τις εργασίες, τα κοινωνικά στερεότυπα επέδρασαν σε σημαντικό βαθμό και στην ανάλυση που έκαναν οι μαθητές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ένας διάλογος που έγινε μεταξύ δύο μαθητών:

-Α.: Ο Χρυσόστομος εξίσωσε τη γυναίκα με τον άνδρα.

-Β: και τι εννοεί όταν λέει πως «η γυναίκα πρέπει να είναι υπάκουη;

-Α: Μα έτσι πρέπει να είναι!

Στις συζητήσεις, έγινε φανερό αυτό που το 1891 έγγραφε ο Bernard Shaw: «Εάν έχουμε καταλήξει να πιστεύουμε ότι η βρεφοκομική και η μαγειρική είναι οι φυσικές δραστηριότητες της γυναίκας, είμαστε τόσο σωστοί όσο τα παιδιά στην Αγγλία που νομίζουν ότι το κλουβί είναι ο φυσικός χώρος ενός παπαγάλου, επειδή ποτέ δεν έχουν δει παπαγάλο κάπου αλλού».

Οι μαθητές της Ομάδας

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΥΛΟΥ ΑΝΤΡΙΑ, ΒΑΣΣΑΜΑΚΗ ΕΦΗ, ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΝΑ, ΚΑΝΕΛΟΠΟΥΛΟΥ ΔΑΦΝΗ, ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗ ΛΑΜΠΡΙΝΑ, ΚΑΨΗΣ ΝΙΚΟΣ, ΛΥΚΟΥΡΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΜΑΤΡΙΚΟΥ ΙΩΑΝΝΑ, ΝΙΚΑ ΜΑΡΙΑ, ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΠΑΠΑΚΥΡΓΙΑΚΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ, ΠΑΠΑΛΑΖΑΡΟΥ ΜΑΡΙΑΝΝΑ, ΠΑΠΑΤΖΙΚΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΠΟΛΙΤΗΣ ΧΡΥΣΟΒΑΛΑΝΤΗΣ, ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΣΔΟΝΑ ΕΙΡΗΝΗ, ΣΚΑΡΠΑΘΙΩΤΗ ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ, ΤΣΑΜΠΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΤΣΕΛΕΝΤΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ, ΧΑΪΡΑΜΠΕΤΙΑΝ ΕΥΑ, ΧΑΤΖΗΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΔΑΥΙΔ, ΨΑΡΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ.

Ακολουθούν, τα κείμενα των μαθητών της ομάδας εργασίας.¹³

¹³ Η ηλεκτρονική επεξεργασία των κειμένων έγινε με τη βοήθεια του L^AT_EX.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΘΗΝΑ-ΣΠΑΡΤΗ

ΣΚΑΡΠΑΘΙΩΤΗ
ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ

2^ο ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΓΕΡΑΚΑ

ΤΜΗΜΑ *B*₂

Μάρτιος - Απρίλιος 2007

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ

Η πρώτη δυσκολία που αντιμετώπιζε ένα νεογέννητο κορίτσι στην αρχαία Αθήνα αλλά και γενικά στην αρχαία Ελλάδα ήταν να του επιτραπεί να ζήσει. Η απόφαση αυτή ήταν του πατέρα του μωρού καθώς μπορούσε εύκολα να αφήσει το νεογνό σε μια ερημική περιοχή αφού η γέννηση ενός θηλυκού μέλους θεωρείτο ανώφελο και επιπρόσθετο έξοδο. Για αυτόν τον λόγο άλλωστε και η γυναίκα θεωρείτο πως ανήκε στην πατρική της οικογένεια και ειδικά στον πατέρα της σε όλη την διάρκεια της ζωής της.

Οι γυναίκες στην αρχαία Αθήνα:

- δεν είχαν τη δυνατότητα να διατηρήσουν το οικογενειακό όνομα και συνεπώς ούτε τα οικογενειακά περιουσιακά στοιχεία.
- περνούσαν το μεγαλύτερο μέρος της μέρας τους στα γυναικεία διαμερίσματα, όπου συνήθως ύφαιναν. Η κύρια ασχολία τους ήταν η διεύθυνση όλων των πρακτικών ζητημάτων του νοικοκυριού. Δεν επιτρεπόταν μια γυναίκα να κυκλοφορεί μόνη εκτός από τις εταίρες που ήταν οι μόνες γυναίκες της αρχαιότητας που μπορούσαν να συμμετέχουν σε συμπόσια, να διαχειρίζονται τα οικονομικά τους και να μιλούν με τους άντρες ως ίση προς ίσο.
- θεωρούνταν βιολογικά και ψυχολογικά πλάσματα που δεν είχαν την ικανότητα να ελέγξουν τον εαυτό τους και να αντισταθούν σε εξωτερικά ερεθίσματα, ανάμεσα στα οποία ήταν και τα συναισθήματα.
- λάμβαναν μικρή ως ανύπαρκτη εκπαίδευση και παντρεύονταν σε πολύ μικρή ηλικία έτσι ώστε να απομονωθούν στην οικία του συζύγου τους και να αποφευχθεί ο ηθικός κίνδυνος που συνεπαγόταν η γυναικεία φύση.

- έπρεπε να είναι σεμνή, όμορφη και υγιής προκειμένου να συμβιβάζεται με τα πρότυπα μιας ανδροκρατικής κοινωνίας όπως ήταν η κοινωνία των Αθηναίων.
- γίνονταν -μερικώς έστω-μέλη της κοινότητας και αποκτούσαν δική τους ταυτότητα μέσω μιας διαδικασίας μετουσίωσης και μετάβασης στην ωριμότητα και την ενηλικίωση την εμμηνόρροια που θεωρούνταν ένδειξη και σύμβολο της ικανότητας για γονιμοποίηση.
- εκπροσωπούσαν από τον κύριο του οίκου τους σε δικές της νομικές υποθέσεις καθώς η ίδια θεωρούνταν ανίκανη.
- δεν ήταν ενεργά μέλη της κοινωνίας και οι μόνες συμμετοχές της στην κοινότητα ήταν κυρίως σε τελετές θρησκευτικού χαρακτήρα , όπως τα Θεσμοφόρια. Από εκεί και πέρα η γυναίκα ήταν απύσα από τον δημόσιο βίο, δεν είχε άμεσο πολιτικό ή κοινωνικό λόγο, ούτε δικαιοπρακτικές δυνατότητες. Ήταν μέλος του οίκου αλλά όχι της πολιτείας.

Την ιεραρχική ταξινόμηση και το άνισο κοινωνικό status των ατόμων εκείνης της εποχής που κρίνονταν με βάση την ηλικία και το φύλο τους μπορούμε να την διακρίνουμε πέρα από άλλες πηγές και από τη ζωφόρο του Παρθενώνα, πάνω από την ανατολική είσοδο. Εκεί απεικονίζονται οι μορφές ομαδοποιημένες ανά ζεύγη που πιθανώς συγκροτούν οικογένεια που αποτελείται από ένα γενειοφόρο άνδρα, μία ηλικιωμένη γυναίκα, ένα κορίτσι και ένα αγόρι. Το νεαρό κορίτσι στέκει ξέχωρα από την οικογένεια, καθώς η ταυτότητά του είναι ακόμη απροσδιόριστη και δεν έχει ξεκάθαρο κοινωνικό ρόλο, αντίθετα από το αγόρι, που συγκροτεί ζεύγος με το γενειοφόρο άνδρα. Από αυτό παρατηρούμε ότι το νεαρό κορίτσι βρίσκεται σε ένα κατώτερο σημείο της κλίμακας στον οίκο του πατέρα της αφού δεν εξασφαλίζει τη συνέχεια του οίκου και κατ' επέκταση της κοινότητας.

Η αρχαία Αθηναία στο γάμο

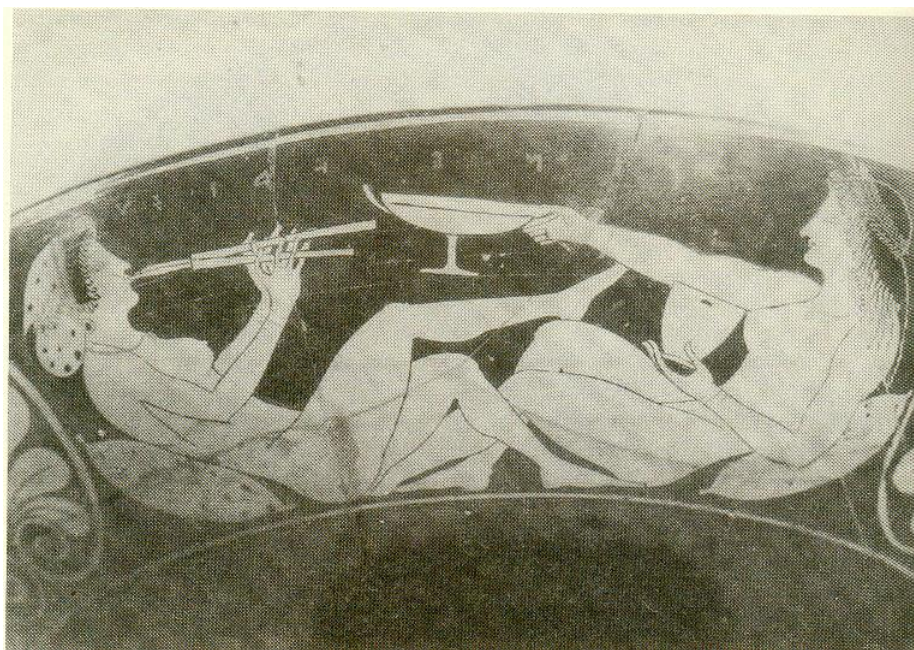
Σύμφωνα με τον Ησίοδο και τους μεταγενέστερους Αριστοτέλη και Ξενοφώντα ο γάμος θεωρήθηκε ως μία εμπορική συμφωνία. Η γυναίκα Αθηναία δεν χρειαζόταν να δώσει τη συγκατάθεσή της για το γάμο και τα μόνα της αποκτήματα ήταν τα ενδύματα και τα κοσμήματά της. Το γεγονός ότι η γυναίκα πιθανώς δεν αγαπούσε το σύζυγο που της επιβαλλόταν, δεν θεωρείτο σημαντικό από τους Αθηναίους. Υπό κανονικές συνθήκες ο γάμος δεν θεμελιωνόταν πάνω σε αμοιβαία αισθήματα αγάπης, αλλά ήταν μία καλή επένδυση για το μέλλον. Η αγάπη και ο σεβασμός ήταν κάτι που αναμενόταν με την πάροδο του χρόνου.

Η γυναίκα μέσω του γάμου περνούσε πρακτικά από την προστασία του ενός κυρίου-του πατέρα- στον άλλο-το σύζυγο- και αν ο πατέρας της πέθαινε χωρίς αρσενικό απόγονο, τότε ως επίκληρος έπρεπε να χωρίσει και να παντρευτεί τον αδελφό του πατέρα της, προκειμένου να εξασφαλίσει την αρρενογραμική διαδοχή.

Η γυναίκα ως μέσο δημιουργίας κληρονόμων διασφάλιζε την ύπαρξη του οίκου στο διηνεκές. Όσον αφορά την προίκα της, δεν είχε καμία δικαιοπρακτική δυνατότητα και αυτό γιατί η νομική της θέση στην αθηναϊκή πολιτεία είχε άμεση εξάρτηση από την πολιτική ιδιότητα του κυρίου της. Ο άντρας μπορούσε να χωρίσει την γυναίκα του εύκολα και αν αυτή τον απατούσε δικαιούταν να σκοτώσει και τον εραστή της σε αντίθεση με την γυναίκα που πολλές φορές μοιραζόταν τη συζυγική στέγη με μια άπορη παλλακίδα, με την οποία ο άντρας της τεκνοποιούσε και που συντηρούνταν από την προίκα της συζύγου.

Ο γάμος για μία Αθηναία και η μετάβασή της στον οίκο του κυρίου της ήταν η μοναδική αξιοπρεπής λύση, καθώς δεν υπήρχε εναλλακτική λύση για εκείνη. Οι μέλλοντες σύζυγοι προετοιμάζονταν για το γάμο με προσφορές και θυσίες. Όλες αυτές οι τελετές είχαν κυρίως αποτροπαϊκό και εξευμενιστικό χαρακτήρα. Η τελετή του γάμου ξεκινούσε κόβοντας τα μαλλιά της νεαρής, βγάζοντας τη ζώνη της

εφηβικής της ηλικίας, εκτελώντας το λουτρό όπου πρακτικά γινόταν η τελετή της ενηλικίωσής της και η προετοιμασία για τη γυναικεία της ωρίμανση. Το κεντρικό γεγονός του αθηναϊκού γάμου ήταν η γαμήλια πομπή με άρμα από τον οίκο του πατρός στον οίκο του συζύγου. Αυτό το ταξίδι γινόταν συνήθως κατά τη διάρκεια της νύχτας με τη συνοδεία δαυλών και μουσικής. Η μουσική και οι δαυλοί ήταν τμήμα μιας αποτροπαϊκής λειτουργίας, για να μη βλαφτεί η νύφη από τα κακά πνεύματα κατά τη διάρκεια της πομπής. Στη συνέχεια, στον οίκο του συζύγου η νύφη έτρωγε ένα μήλο ή ένα κυδώνι, υπενθυμίζοντας πως η ζωή της εξαρτάτο πλέον από το σύζυγό της. Με τα επαύλια και την προσφορά των δώρων των συγγενών και των φίλων έκλεινε ο αθηναϊκός γάμος, ο οποίος είχε ως έσχατο στόχο την τεκνοποιία και τη διατήρηση της ταυτότητας του οίκου μέσα στο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο της κοινότητας.

Σχήμα 1: Γυναίκες διασκεδάζουν πίνοντας κρασί. Η γυμνότητα και η έκφρασή τους καθιστούν σαφές πως δεν πρόκειται για «αξιοσέβαστες» κυρίες.

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΣΠΑΡΤΗ

- Στην αρχαία Σπάρτη, η κατάσταση ήταν πολύ πιο διαφορετική από εκείνη της Αθήνας. Η θέση της γυναίκας-μητέρας δεν ήταν υποβαθμισμένη και τύγγχανε του ίδιου σεβασμού με τον άντρα-πατέρα. Η ίδια μορφωνόταν, όχι βέβαια όπως ο άντρας και προσπαθούσε να έχει γνώμη για όλα τα θέματα, ακόμα και για τα πολιτικά.

Η καλύτερη θέση της αρχαίας Σπαρτιάτισσας από μια Αθηναία είχε ως αποτέλεσμα την αγωγή των παιδιών να την αναλαμβάνουν οι γονείς ως τα 6 χρόνια τους. Κατόπιν τα αγόρια πήγαιναν σε στρατόπεδα για να διαμορφωθούν ως ικανοί πολεμιστές (ηρωικό ιδεώδες της αγωγής) και την αγωγή τους αναλάμβαναν παιδοκόμοι. Τα κορίτσια λάμβαναν αισθητική αγωγή μετά τα 10 τους χρόνια.

Οι γυναίκες της αρχαίας Σπάρτης:

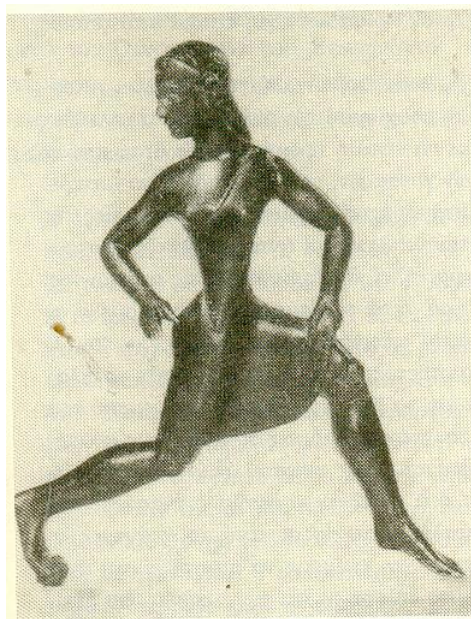
- Θεωρούνταν ίσες με τους άντρες της εποχής τους για αυτό άλλωστε και τα κορίτσια ανατρέφονταν όπως και τα αγόρια.
- Ήταν οι μόνες Ελληνίδες για τις οποίες η πολιτεία είχε φροντίσει για μια δημόσια εκπαίδευση στην οποία κυρίαρχο ρόλο έπαιζε η σωματική άσκηση. Με το γυμνασμένο σώμα οι Σπαρτιάτες πίστευαν πως οι γυναίκες θα γεννούσαν υγιή παιδιά.
- Αθλούνταν γυμνές όπως οι άντρες και ασχολούνταν με τον αθλητισμό σε μόνιμη βάση. Όταν τώρα αυτές συμμετείχαν σε αγώνες δρόμου στην Ολυμπία προς τιμήν της Ήρας (θεά προστάτιδα του γάμου) φορούσαν έναν κοντό χιτώνα όπως αυτός που φορούσαν οι Αμαζώνες.
- Ήταν εγγράμματες κάτι που αποτελεί δείγμα καταξίωσης και ίσης αντιμετώπισης τους από την πλευρά του κράτους το οποίο μάλιστα φρόντιζε για την εκπαίδευση τους.

- Μπορούσαν όπως οι άλλες Ελληνίδες να υφαίνουν αλλά οι άντρες της πόλης δεν τους επέτρεπαν να κάνουν μια τέτοια εργασία γιατί το θεωρούσαν βάνανυση χειρωνακτική εργασία και εργασία με σκοπό το κέρδος και τέτοιου είδους εργασίες τις αναλάμβαναν άτομα κατώτερων κοινωνικών τάξεων.
- Περνούσαν την μέρα τους έξω από το σπίτι και συζητούσαν ελεύθερα με τους άντρες (σε αντίθεση με τις Αθηναίες).
- Είχαν το δικαίωμα της μεταβίβασης της πατρικής περιουσίας κάτι που τις καθιστούσε οικονομικά ανεξάρτητες.
- Ήταν πραγματικά ανεξάρτητες από την πατρική ή συζυγική κηδεμονία.
- Έπαιζαν ενεργητικό ρόλο στην κοινωνική και πολιτική σκηνή αφού μπορούσαν ελεύθερα να εκφράζουν την άποψή τους για αυτά τα θέματα.
- Διέθεταν σημαντική οικονομική ευρωστία, αφού κατείχαν περίπου τα 2/5 της Λακωνικής γης και δικά τους άλογα και άρματα που οδηγούσαν σε ορισμένες θρησκευτικές εορτές.
- Μπορούσαν να ελέγχουν μόνες τους την περιουσία τους και να επιλέγουν άλλο σύζυγο αν ο δικός τους έλλειπε επί μακρόν.
- Η Σπάρτη έχει να επιδείξει γυναίκες εκπροσώπους της τέχνης, όπως για παράδειγμα την υμνηθείσα από τον Αλκιμάνα Μεγαλοστράτη, σε αντίθεση από την κλασική Αθήνα όπου οι γυναίκες «σιωπούν» ολοκληρωτικά.

Οι αρχαίες Σπαρτιάτισσες στο γάμο τους είχαν αναλάβει την υπηρεσία της μητρότητας όπως οι άντρες τα βάρη του πολέμου.

Στην Σπάρτη ο γάμος ήταν σχεδόν μη-τελετουργικό γεγονός. Τη γυναίκα απήγαγε κατά τη διάρκεια της νύχτας ο μνηστήρας της. Της

ξύριζαν το κεφάλι, της φορούσαν αντρικά ρούχα και την άφηναν ξαπλωμένη στο σκοτάδι να περιμένει. Ο σύζυγος μετά την ερωτική πράξη επέστρεφε στους κοιτώνες του και φαίνεται πως αυτή η διαδικασία είχε ως στόχο της αποκλειστικά την τεκνοποίηση.¹⁴ Οι συναντήσεις των ανδρών με τις γυναίκες ήταν πάντα κρυφές, για όλο το διάστημα που ο άνδρας ζούσε στο στρατόπαιδο. Ήταν, για όλο αυτό το διάστημα, εξευτελισμός να συλληφθεί ο άνδρας στο σπίτι του. Οποιοσδήποτε πολίτης μπορούσε να απαγάγει μια γυναίκα στη Σπάρτη κάτι που ήταν κατακριτέο από τις υπόλοιπες ελληνικές πόλεις. Οι Σπαρτιάτισσες αρνούνταν να θρηνήσουν τους άντρες ή τους γιούς τους που πέθαιναν στον πόλεμο διότι ένιωθαν περήφανες για την γενναιότητα τους.

Σχήμα 2: Αγαλματίδιο νεαρής αθλήτριας. Το κοντό αμάνικο φόρεμά της είναι ασυνήθιστο ντύσιμο για αρχαία Αθηναία.

¹⁴ Παρότι δεν υπήρχε κανένας περιορισμός όσον αφορά την ηλικία των ζευγαριών, ένας ηλικιωμένος άνδρας με νέα γυναίκα, ήταν υποχρεωμένος να «δανίσει» τη γυναίκα «του» σε κάποιον νεώτερο της αρεσκείας της, προκειμένου να τεκνοποιήσει υγιή Σπαρτιάτη.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ
ΣΟΛΩΝΑ
ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Μια κριτική προσέγγιση

ΨΑΡΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

2^ο ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΓΕΡΑΚΑ

ΤΜΗΜΑ B_3

Μάρτιος - Απρίλιος 2007

Μελετώντας κανείς τους νόμους του Σόλωνα, είναι πολύ πιθανό και λογικό να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτοί κατοχυρώνουν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά περιεχόμενα δικαιώματα για τους Αθηναίους πολίτες, ορισμένα από τα οποία μάλιστα ακόμη και σήμερα δεν έχουν διασφαλιστεί για τους πολίτες αρκετών χωρών. Εξάλλου, νομοθετήματα, όπως η υπεράσπιση του δημοκρατικού πολιτεύματος, η οποία προκύπτει από τον όρκο των Ηλιαστών¹⁵ θεωρούνται δικαίως πρωτοποριακά και καινοτόμα.

Από την άλλη πλευρά ωστόσο, όπως έγινε αποδεκτό και επισήμως αρκετούς αιώνες μετά, η νομοθεσία αποτελεί μια μορφή εξουσίας. Αυτό βεβαίως συνεπάγεται την ταύτησή της σε πολλά σημεία με τα οικονομικά, ιδεολογικά και κοινωνικά στερεότυπα της εκάστοτε εποχής. Ως εκ τούτου, οι νόμοι και οι κοινωνικές τοποθετήσεις του εξουσιάζοντα δεν μπορούν παρά να εμφορούνται σε πολλά σημεία από τις τότε αντιλήψεις. Η ταύτιση αυτή αποτυπώνεται σε μεγάλο βαθμό στα σκέλη της νομοθεσίας που πραγματεύονται τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα της γυναίκας. Είναι λοιπόν χαρακτηριστικό αρκετών από τους εν λόγω νόμους το γεγονός ότι έχουν ως βασικό ρυθμιστικό άξονα την ιδεολογική αρχή της «δίκαιης ανισότητας», η οποία επικρατούσε την εποχή εκείνη, και στην οποία συνέτεινε και το αμιγώς αγροτικό και εμπορικό καθεστώς της οικονομίας. Εν ολίγοις η επικρατούσα ιδεολογία της εποχής είχε και πρακτικά ερείσματα, καθώς οι

¹⁵ Ψηφίζομαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Πεντακοσίων. Καὶ Τύραννον οὐ ψηφιοῦμαι εἶναι, οὐδὲ ὀλιγαρχίαν, οὐδ' ἐάν τις καταλύῃ τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἢ λέγῃ ἢ ἐπιψηφίζῃ παρὰ ταῦτ οὐ πείσομαι οὐδὲ τῶν χρεῶν τῶν ἰδίων ἀποκοπᾶς, οὐδὲ γῆς ἀναδασμὸν τῆς Ἀθηναίων, οὐδ' οἰκιῶν, οὐδὲ τοὺς φεύγοντας κατάξω. Οὐδ' ὦν θάνατος κατέγνωσται, οὐδὲ τοὺς μένοντας ἐξελεῶ παρὰ τοὺς νόμους τοὺς κειμένους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Βουλῆς οὔτ' αὐτὸς ἐγώ, οὔτ' ἄλλον οὐδένα ἐάσω, οὐδὲ ἀρχὴν καταστήσω, ὥστε ἄρχειν ὑπεύθυνον ὄντα ἐτέρας ἀρχῆς καὶ τῶν ἐννέα ἀρχόντων καὶ τοῦ ἱερομνήμονος καὶ ὅσοι μετὰ τῶν ἐννέα ἀρχόντων κυμαίνονται ταύτη τῇ ἡμέρᾳ, καὶ κήρυκος καὶ πρεσβείας, καὶ συνέδρων, οὐδὲ δις τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τὸν αὐτὸν ἄνδρα, οὐδὲ δύο ἀρχὰς ἄρξαι τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ, οὐδὲ δῶρα δεῖξομαι τῆς ἡλιάσεως ἔνεκα, οὔτ' αὐτὸς ἐγώ, οὔτ' ἄλλοσέμοί, οὔτ' ἄλλοι εἰδότες ἐμοῦ, ὕτε τέχνη, οὔτε μηχανῆ μηδεμιᾶ· καὶ γέγονα οὐκ ἔλαττον ἢ τριάκοντα ἔτη. Καὶ ἀχρόασομαι τοῦ τε κατηγοροῦ καὶ τοῦ ἀπολογομένου ὁμοίως ἀμφοῖν, καὶ διαψηφιοῦμαι περὶ αὐτοῦ οὐ ἂν ἦ ἡ δίκαιος.

οικονομικές δραστηριότητες της εποχής εκτελούνταν με μεγαλύτερη επιτυχία από τους άνδρες χάρη στη σωματική τους δύναμη.

Αξιίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι βάσει ιστορικών πληροφοριών, ο Σόλων είχε ως βασικό στόχο να διατηρήσει το τότε υπάρχον κοινωνικό γίγνεσθαι και στην προσπάθεια να παγιώσει και να παρατείνει αυτές τις κοινωνικές συνθήκες ενέτεινε τον ήδη υπάρχοντα κοινωνικό παραγκωνισμό των γυναικών. Ακολουθεί η περιγραφή και η ανάλυση ορισμένων από τα κείμενα άρθρα, τα οποία τεκμηριώνουν τους παραπάνω ισχυρισμούς.

Καταρχάς, από τη νομοθεσία του Σόλωνα ανακύπτει ο ολοκληρωτικός αποκλεισμός της γυναίκας από τα πολιτικά πράγματα, πράγμα που προδίδει την ανύπαρκτη υπόληψη της γυναίκας ως προς την ικανότητά της να λαμβάνει μέρος στα πολιτικά πράγματα. Η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων καταδεικνύει καταρχάς ιδεολογική στάση, σύμφωνα με την οποία η γυναίκα υπολειπόταν ως προς την ικανότητα να προσφέρει χρήσιμη αρωγή, και κατά δεύτερο λόγο αποκαλύπτει τις προθέσεις του Σόλωνος για διατήρηση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Είναι πολύ λογικό ότι αν η γυναίκα κατείχε το δικαίωμα του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι», θα διεκδικούσε την εξασφάλιση περισσότερων δικαιωμάτων για την ίδια και κατ' επέκταση θα διασάλευσ τα κοινωνικά δεδομένα, πράγμα αντίθετο ως προς τις προθέσεις του νομοθέτη.

Ένα επιπλέον αποδεικτικό στοιχείο της ιδεολογικής προέλευσης των μέτρων για τη γυναίκα αποτελεί και η έλλειψη δικαιώματος της τελευταίας να επιλέγει το σύζυγό της,¹⁶ μιας και ο γάμος δεν αποτελούσε κοινωνικό γεγονός, αλλά διαδικασία με κύριο και σχεδόν μοναδικό σκοπό την τεκνοποιία.¹⁷ Επιπρόσθετα, από την απαγόρευση

¹⁶ Ἦν ἂν ἐγγυήσῃ ἐπὶ δικαίοις δάμαρτα εἶναι, ἢ πατὴς, ἢ ἀδελφὸς ὁμοπάτωρ, ἢ πάππος ὁ πρὸ πατρὸς, ἐκ ταύτης εἶναι παῖδας γνησίους. Ἐὰν δὲ μηδεὶς ἢ τούτων, ἐὰν μὲν ἐπίκληρός τις ἦ, τὸν κύριον ἔχειν, ἐὰν δὲ μὴ ἦ, ὅτω ἂν ἐπιτρέψῃ, τοῦτον κύριον εἶναι.

¹⁷ Ἐπ' ἄρῳ τῷ παίδων.

απέναντι στη γυναίκα να παντρεύεται σε ξένο μέρος¹⁸ λανθάνουν τόσο σοβινιστικές τάσεις όσο και πολιτικές σκοπιμότητες, καθώς η διαμονή και η επιρροή από έναν ξένο τόπο εγκυμονούσε πάντα τον κίνδυνο να αφυπνιστεί πολιτικά και κοινωνικά η γυναίκα και να διεκδικήσει μια πιο βαρύνουσα κοινωνική θέση.

Όσον αφορά τις κληρονομικές πτυχές του δικαίου είναι σαφές όσο και ακραίο το νομοθέτημα που προβλέπει την οικειοποίηση της παρουσίας της γυναίκας από την πλευρά του άνδρα, ενώ μετατρέπει την πρώτη από μέλος της κοινωνίας σε μέσο προσπορισμού. Επιπλέον, ο νόμος αυτός είχε πέρα από τις ηθικές, και τις πολιτικές του σκοπιμότητες, καθώς η αφαίρεση του δικαιώματος διαχείρισης χρημάτων σε μια οικονομική κοινωνία, οδηγεί στην κοινωνική αδυναμία και στην απώλεια ανεξαρτησίας, και κατά συνέπεια στην εξάρτησή της από τον άνδρα και στην υποταγή της σε αυτόν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των πολιτικών και οικονομικών σκοπιμοτήτων αποτελεί ο νόμος σύμφωνα¹⁹ με τον οποίο καθορίζονται ακόμα και τα χρηματικά όρια των συναλλαγών²⁰ της γυναίκας.

Επίσης, η εξευτελιστική αντιμετώπιση απέναντι στις γυναίκες, οι οποίες διέπρατταν μοιχεία²¹ ενείχε διφυή σκοπιμότητα. Αφενός στόχευε στον ηθικό και κοινωνικό διασυρμό της γυναίκας, ο οποίος δεν ήταν κάτι ευκαταφρόνητο, ιδιαίτερος από τη στιγμή που δεν προβλεπόταν κάτι ανάλογο για τους μοιχούς άνδρες.²² Από την άλλη πλευρά αποτελούσε έμμεση απειλή και ανασταλτικό παράγοντα για όσες διανοήθηκαν να διαπράξουν μοιχεία, αμφισβητώντας την υποταγή τους

¹⁸ Ἐπὶ ξένης μὴ ἐκδίδοσθαι ἀστὴν οὖσαν.

¹⁹ Τὴν γυναῖκα ἐξιέναι μὲν ἱματίων τριῶν μὴ πλέον ἔχουσαν, μὴδὲ βρωτὸν ἢ ποτὸν πλείονος ἢ ὀβολοῦ φερομένην, μεδὲ κἀνητα πηχυαίου μείζονα· μὴδὲ νύκτωρ πορεύεσθαι πλὴν ἀμάξῃ κομιζομένημ λύχνου προφαίνοντος.

²⁰ Παιδὶ μὴ ἐξεῖναι συμβάλλειν μὴδὲ γυναικὶ πέρα μεδίμνου κρητῶν.

²¹ Τὴν γυναῖκα ἐφ' ἧ ἂν ἀλῶ μοιχός, μὴ ἐξεῖναι κοσμεῖσθαι· ἐὰν δὲ κοσμηῆται, τὸν ἐντυχόντα καταρρηγνύνται τὰ ἱμάτια, καὶ τὸν κόσμον ἀφαιρεῖσθαι, καὶ τύπτειν, εἰργόμενον θανάτου, καὶ τοῦ ἀνάπηρον ποιῆσαι.

²² Μὴ ἐπὶ ταύταις μοιχὸν λαβεῖν, ὅποσαι ἂν ἐπ' ἐργαστηρίου κάθωνται, ἢ ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλῶσί τι ἀποπεφασμένως. Ὅσαι δὲ πεφασμένως πωλοῦνται καὶ οἰκῆος καὶ βλάβης τὴν δούλην εἶναι ὀφείλιν.

στο σύζυγο και την κυριαρχία του τελευταίου. Συνεπώς ο στόχος αυτού του μέτρου ήταν να εκφοβίσει τις γυναίκες και να τις στρατεύει στις επιταγές των συζύγων, με τρόπο τέτοιο ώστε η κοινωνία να ανδροκρατείται διηνεκώς.

Τέλος, αποκορύφωμα της μειονεξίας και του εξευτελισμού που λάμβανε η γυναίκα, αποτελούσε η υποχρέωση που η ίδια είχε να φέρει το φρύγετρο,²³ ως στίγμα που ουσιαστικά καταδείκνυε την οντότητά της που δεν ήταν άλλη από την ενασχόλησή της με τα οικιακά.

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, αν κανείς κληθεί να καταλήξει σε ένα θεμελιώδες συμπέρασμα από τη νομοθεσία του Σόλωνα, δεν είναι υπερβολή να ισχυριστεί -όσο και αν αυτό σκανδαλίζει- ότι στην πραγματικότητα το νομικό σύστημα του Σόλωνα ήταν μετριοπαθές και συνίσταται στην αρχή της ανισότητας, χωρίς να διασφαλίζει τη δημοκρατία σε όλο της το φάσμα. Αντιθέτως, μετέρχεται ακόμα και τον εξαχοντισμό της γυναίκας στο περιθώριο με σκοπό τόσο τη διατήρηση της «πολιάδας κοινότητας» όσο και η διατήρηση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

²³ Το φύγετρο ήταν αγγείο στο οποίο έψηναν το κριθάρι. Έμοιαζε με το αγγείο που χρησιμοποιούμε σήμερα για να ψήνουμε τον καφέ.

ΠΑΝΑΓΙΑ

Το πρότυπο της γυναίκας στο Χριστιανισμό

ΣΠΥΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ
ΤΣΑΜΠΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

2^ο ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΓΕΡΑΚΑ

ΤΜΗΜΑ *B*₂

Μάρτιος - Απρίλιος 2007

Κατά την παράδοση, η θειική σοφία επέλεξε την αγνότερη κοπέλα, μια κοπέλα αγνή, τρυφερή, μια περιθένα από τη Γαλιλαία, για να ενσαρκωθεί ο Υιός του Θεού.

Σ' αυτή την μικροπολιτεία των ευσεβών ανθρώπων ζούσαν η Άννα και ο Ιωακείμ. Η Άννα ήταν περιφρονημένη από την τοπική κοινωνία γιατί δεν μπορούσε να κάνει παιδιά.

Έτσι, η Άννα και ο Ιωακείμ προσεύχονταν μέρα νύχτα στον Θεό να τους χαρίσει ένα παιδί και να το αφιερώσουν σε Εκείνον.

Τα χρόνια περνούσαν με προσευχή αλλά στο τέλος το χέρι του Θεού ευλόγησε την περιφρονημένη Άννα στα γεράματά της αποκτώντας ένα παιδί (μια θυγατέρα) που την ονόμασε Μαρία.

Η Άννα τρία χρόνια κράτησε κοντά της την Μαρία όπου στο διάστημα αυτό την έμαθε να μιλάει, να περπατάει και να προσεύχεται.

Τον τρίτο χρόνο η Άννα και ο Ιωακείμ πήγαν την μικρή Μαρία στο ναό της Ιερουσαλήμ, όπου την παρέδωσαν στον Αρχιερέα για να υπηρετεί το Θεό.

Η Μαρία έμεινε στο ναό της Ιερουσαλήμ εννέα χρόνια υπηρετώντας το Θεό ευλαβικά μ' όλη την παιδική της αγνότητα.

Στο διάστημα αυτό έμαθε να γράφει, να διαβάζει, διδάχτηκε τον Μωσαϊκό νόμο και έμαθε την ιστορία του λαού της.

Όταν έγινε δώδεκα χρονών γύρισε πίσω στη μητέρα της την οποία είχε στερηθεί για εννέα χρόνια.

Αραβωνιάστηκε στα δέκα έξι της χρόνια έναν ξυλουργό χήρο με έξι παιδιά, τρυφερό, πονετικό και ευσεβή.

Με τον ευαγγελισμό της Θεοτόκου, ο Θεός πραγματοποιεί την υπόσχεση που είχε δώσει ότι θα γεννηθεί ο σωτήρας και λυτρωτής του κόσμου, ο Υιός του, ο Ιησούς Χριστός από την Παρθένο Μαρία.

Η Παναγία μετά τη γέννηση του Θεανθρώπου, ως φιλόστοργη μητέρα, ανήλθε με αγάπη, σύνεση, υπομονή το Θεάνθρωπο, συμπεριφερόμενη ως μια απλή μητέρα που νοιάζεται και αγαπά το μονάκριβο γιό της.

Επομένως η Μαρία καλομεγάλωσε ένα παιδί με θεική ομορφιά με θεική ακτινοβολία αλλά και με απορίες και ερωτήματα. Ήταν, λοιπόν, η μητέρα που μιλούσε για δικαιοσύνη και αγάπη, μια μητέρα ενάρετη και απλή παρά το γεγονός ότι ενσάρκωσε το θείο Λόγο.

Η Μαρία βρισκόταν πάντα μέσα στο πλήθος του κόσμου, άγνωστη, ταπεινή, σεμνή και προσκυνούσε το γιο και θεό της. Παρακολουθούσε τα κηρύγματά του, έβλεπε τα θαύματά του και άκουγε το παραλήρημα του κόσμου που τον ακολουθούσε ζητώντας λύτρωση.

Στο τέλος είδε το γιο της με αγκάθινο στεφάνι, να σέρνει τον σταυρό του στον Γολγοθά.

Η Μαρία έζησε κοντά στον Ιωάννη έντεκα χρόνια μετά την σταύρωση του γιού της.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ

Ένα σχόλιο στις ομιλίες του με τίτλο «Γυνή δέδεται νόμω,
ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῆ ὁ ἀνὴρ
αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ὧ θέλει γαμηθῆναι, μόνω ἐν Κυρίῳ.»
και «περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας.»

ΜΑΥΡΙΚΟΥ ΙΩΑΝΝΑ

2^ο ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΓΕΡΑΚΑ

ΤΜΗΜΑ *B*₂

Μάρτιος - Απρίλιος 2007

Στη συγκεκριμένη ομιλία του Ιωάννη Χρυσοστόμου γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στο μυστήριο του γάμου. Αρχικά, ο γράφων υπογραμμίζει το γεγονός του διωγμού της συζύγου ή της συνεύρεσης του ανδρός με άλλες γυναίκες, οι οποίες έχουν εκδιωχθεί από τους συντρόφους τους, κάτι το οποίο αποτελεί πράξη μοιχείας.²⁴ Επιπλέον, καθέννας που προσδωκά να νυμφευθεί οφείλει να πράττει βάσει της λογικής και της κριτικής του ικανότητας, βασιζόμενος σε τεκμηριωμένες απόψεις.²⁵

Τονίζεται επίσης η περίπτωση που η μελλοντική σύντροφος χαρακτηρίζεται από το ελάττωμα της πορνείας, πράγμα που δεν συγχωρείται από τον Κύριο. Η ίδια η γυναίκα είναι δυνατόν να διορθωθεί μαζί με τα μειονεκτήματά της, ενώ αντίθετα ένα μέρος του ανθρωπίνου σώματος, πολλές φορές παραμένει ανάπηρο.²⁶

Ακόμη, κάθε άνδρας στην επιλογή της συζύγου του οφείλει να τηρεί ορισμένες προϋποθέσεις, όπως το να επιλέγει γυναίκα καλή για τον ίδιο, πειθαρχημένη, ήπια και λογικευμένη.²⁷ Έτσι, το μοναδικό στοιχείο που πρέπει να κυριαρχεί στη σχέση ανάμεσα σε κάθε ζεύγος είναι η πραγματική αγάπη και συμπόνοια. Ο Χρυσόστομος εκφράζει την άποψη πως αν ο άνδρας χρειαστεί να πεθάνει για τη γυναίκα του,

²⁴ Οὐκοῦν οὐ δεῖ ἀποσχίζεσθαι ζῶντος τοῦ ἀνδρός, οὐδὲ ἕτερον ἐπεισάγειν νυμφίον, οὐδὲ δευτέρως ὁμιλεῖν γάμοις. ὥστε κὰν βιβλίον ἀποστασίου δῶ, καὶ τὴν οἰκίαν ἀφῆ, κὰν πρὸς ἄλλον ἀπέλθῃ, τῷ νόμῳ δέδετα, καὶ μοιχαλὶς ἐστὶν ἡ τοιαύτη.

Καθὰπερ γὰρ οἱ δραπετεύοντες οἰκέται, κὰν τὴν οἰκίαν ἀφῶσι τὴν δεσποτικὴν, τὴν ἄλυσιν ἔχουσιν ἐπισυρρομένην· οὕτω καὶ γυναῖκες, κὰν τοὺς ἀνδρας ἀφῶσι, τὸν νόμον ἔχουσι καταδικάζοντα ἀντὶ ἀλύσεως, κατηγοροῦντα μοιχεῖαν, κατηγοροῦντα τῶν λαμβανόντων, καὶ λέγοντα· περίεστιν ὁ ἀνὴρ ἔτι, καὶ μοιχεία τὸ γενόμενόν ἐστι.

²⁵ Διὸ παραινῶ καὶ συμβουλεύω τοὺς μέλλοντας ἄγεσθαι γυναῖκας, πρὸς τὸν μακάριον Παῦλον ἀπαντᾶν, καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ κειμένους περὶ γάμων ἀναγινώσκειν νόμους, καὶ μαθόντας πρότερον, τί κελεύει ποιεῖν, ὅταν πονηρὰ καὶ ὑπουλος, καὶ μέθης ἐλάττων, καὶ λοῖδορος, καὶ ἀνοίας γέμουσα, καὶ ὁτιοῦν ἄλλο τοιοῦτον ἐλάττωμα ἔχουσα τύχη γυνή, οὕτω διαλέγεσθαι περὶ γάμου.

²⁶ Ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς σώμασι τοῖς ἡμετέροις, ἐπειδὴν γένηται νόσημα, οὐ τὸ μέλος ἐκκόπτομεν, ἀλλὰ τὸ νόσημα ἀπελαύνομεν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ποιῶμεν. Ἐὰν γένηταί τις ἐν αὐτῇ πονηρία, μὴ τὴν γυναῖκα ἐκβάλῃς, ἀλλὰ τὴν κακίαν ἀπέλασον. Καίτοι γυναῖκα μὲν διορθώσασθαι δυνατόν, μέλος δὲ πολλάκις πεπρωμένον θεραπεῦσαι οὐκ ἔνι.

²⁷ «Εἰ δὲ βαρὺ τοῦτο καὶ φορτικόν, πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύου, ὥστε χρηστὴν καὶ ἐποικίῃ καὶ πειθήνιον γυναῖκα λαβεῖν, εἰδὼς ὅτι δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ πονηρὰν λαβόντα γυναῖκα φέρειν αὐτῆς τὴν ἐπάχθειαν, ἢ τοῦτο μὴ βουλόμενον, ἐκβαλόντα μοιχεῖα ἀλίσκεσθαι.» καὶ «Μὴ γὰρ σπάνις ἐστὶ γυναικῶν;»

τότε να μην διστάσει να το πράξει.²⁸ Έπειτα, στην περίπτωση που η γυναίκα θεωρεί πως δεν έχει κερδίσει τίποτα από τη φροντίδα του άνδρα της γι' αυτήν, ο ίδιος ο σύντροφός της θα λάβει από το Θεό μεγάλη ανταμοιβή για την υπομονή που έδειξε.²⁹

Υπογραμμίζεται ακόμη πως η γυναίκα είναι αναπόσπαστο, κύριο μέλος του άνδρα και έτσι οφείλει καθέναν να την αγαπά και να τη σέβεται. Παρ' όλα αυτά, η σύζυγος θα ήταν καλό να περιορίζεται στις περιόψεις ασχολίες της, χωρίς να λαμβάνει θέση στα πολιτικά - κοινωνικά δρώμενα της περιοχής της.³⁰

Επιπροσθέτως, ο γάμος δε θα πρέπει να συγχέεται με την περιουσία και την οικονομική απολαβή που θα προσφέρει στον άνδρα μια πλούσια νύφη.³¹ Ο σκοπός του μυστηρίου της θρησκείας μας είναι η

²⁸Ωστε κἂν ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῶν γυναικῶν δέη, μὴ παραιτήσῃ.

Κἂν μυρία ἀμάρτη ἢ συνοικοῦσα εἰς σὲ ἀμαρτήματα, πάντα ἄφες καὶ συγχώρησον· κἂν λάβῃς δύστροπον, μεταφύθμισον ἐπεικειά καὶ πραότητι, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

²⁹ἐπὶ δὲ τῆς γυναικός, κἂν ἀνιάτα μένη νοσοῦσα, πολὺς ἡμῖν ὁ μισθὸς ἀποκείσεται διδάσκουσι, παιδαγωγοῦσι. Κἂν μὴδὲν ἐκεῖνη παρὰ τῆς ἡμετέρας διδασκαλίας κερδαίνῃ, τῆς γοῦν ὑπομονῆς πολὺν παρὰ τοῦ Θεοῦ ληψόμεθα τὸν μισθόν, ὅτι διὰ τὸν ἐκεῖνου φόβον τοσαύτην ὑπομονὴν ἐπιδειξάμεθα, καὶ τὴν κακίαν αὐτῆς πράως ἠνέγκαμεν, καὶ τὸ μέλος ἡμῶν ἐκρατήσαμεν.

³⁰Γυναικὸς ἔν ἐστι μόνον, τὰ συλλεγόμενα διαφυλάττειν, τὰς προσόδους διατηρεῖν, τῆς οἰκίας ἐπιμελεῖσθαι·

καὶ γὰρ διὰ τοῦτο αὐτὴν ἔδωκεν ὁ Θεός, ἵνα ἐν τούτοις ἡμῖν βοηθῇ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν βίον τὸν ἡμέτερον δύο ταῦτα συγκροτεῖν εἴωθε, τὰ πολιτικὰ καὶ ἰδιωτικὰ πράγματα, διελὼν ἀμφότερα ταῦτα ὁ Θεός, ταύτη μὲν τὴν τῆς οἰκίας προστασίαν ἀπένευμε, τοῖς δὲ ἀνδράσι τὰ τῆς πόλεως ἅπαντα πράγματα, τὰ τε ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, δικαστήρια, βουλευτήρια, στρατηγίας, τὰ ἄλλα πάντα.

Οὐ δύναται ἀκοντίσαι δόρυ, οὐδὲ ἀφεῖναι βέλος ἢ γυνή· ἀλλ' ἡλικιάτην δύναται λαβεῖν, καὶ ἰστὸν ὑφᾶναι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν διαθεῖναι καλῶς.

Οὐ δύναται γνώμην εἰσηγήσασθαι ἐν βουλευτηρίῳ· ἀλλὰ δύναται γνώμην εἰσηγήσασθαι ἐν οἰκίᾳ, καὶ πολλάκις ἄπερ συνεῖδεν ὁ ἀνὴρ τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν, βέλτιον αὐτὴ συνεῖδεν.

Οὐ δύναται τὰ δημόσια διαθεῖναι καλῶς· ἀλλὰ δύναται τὰ παιδία διαθρέψαι καλῶς, τὸ κεφάλαιον τῶν κτημάτων·

Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργον, τὸν ἐν τοῖς μείζοσι χρήσιμον, ἐν τοῖς ἐλάττοσι καταδεέστερον καὶ ἄχρηστον εἶναι, ἵνα ἀναγκαῖα γένηται τῆς γυναικὸς ἡ χρεία.

οὔτε ἐξίσσης ἀμφότερα ἐκατέρω διένειμεν, ἵνα μὴ πάλιν ἐκ τῆς ἰσοτιμίας μάχη τις γένηται καὶ φιλονεικία, τῆς αὐτῆς προεδρίας τοῖς ἀνδράσι φιλονεικουσῶν ἀξιουῖσθαι τῶν γυναικῶν·

ἀλλ' ὁμοῦ καὶ τῆς εἰρήνης προνοῶν, καὶ τὴν πρέπουσαν ἐκάστῳ τάξιν διατηρῶν, εἰς τὰ ταῦτα διελὼν ἡμῶν τὴν ζωὴν, τὸ μὲν ἀναγκαϊότερον καὶ χρησιμώτερον τῷ ἀνδρὶ, τὸ δὲ ἕλαττον καὶ καταδεέστερον δέδωκε τῇ γυναικί· ἵν' ὁ μὲν διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας περισπούδαστος ἡμῖν ᾖ, ἡ δὲ διὰ τὸ καταδεέστερον τῆς διακονίας μὴ κατεξανιστάται τοῦ συνοικοῦντος.

³¹Ἡ γὰρ τῆς πενίας ἀνάγκη θεραπεύειν αὐτὴν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἀναπεῖθι τὸν

βαθύτερη και ουσιαστικότερη επικοινωνία μεταξύ των δύο ανθρώπων με κύριο άξονα το συναίσθημα της αγάπης και της αφοσίωσης.³² Κάθε σύζυγος πρέπει να θέτει ορισμένους περιορισμούς και να διακρίνεται από αυτάρκεια και σωφροσύνη.³³ Στη γυναίκα από την άλλη πλευρά, δεν πρέπει να είναι απαραίτητη η καταγωγή της από εύπορη οικογένεια αλλά να χαρακτηρίζεται από ευγενική και διαπαιδαγωγημένη ψυχή.³⁴

Συνοψίζοντας, ο γάμος είναι σπουδαία τελετή για τον χριστιανικό κόσμο και σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χρυσοστόμου, αποτελεί την ευλογία του ίδιου του Κυρίου για τον άνθρωπο.

ἄνδρα, καὶ πάντα εἴκειν καὶ πείθεσθαι, καὶ ἔριδος μὲν, καὶ μάχης, καὶ ἀπονοίας, καὶ ὕβρεως πᾶσαν ἀναιρεῖ πρόφασιν·

Εἰ γάρ, καὶ χωρὶς τούτου, φρονήματός εἰσιν αἱ γυναῖκες ἐμπελησμένοι, καὶ πρὸς δόξης ἔρωτα εὐέμπωτοι, ἂν καὶ ταύτην προσλάβωσι τὴν προσθήκην, πῶς ἔσονται φορηταὶ τοῖς συνοικοῦσιν αὐταῖς;

³²εἰρήνης δὲ, καὶ ὁμονοίας, καὶ ἀγάπης, καὶ συμφωνίας γίνεται σύνδεσμος.

³³Ταῦτ' οὖν ἅπαντες εἰδότες, ἐν μόνον ζητῶμεν, ψυχῆς ἀρετὴν καὶ εὐγένειαν τρόπων, ἵνα εἰρήνης ἀπολαύωμεν, ἵνα ἐντρυφῶμεν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ διηνεκεῖ.

³⁴Ὡσπερ ἡ διεφθαρμένη, καὶ ἀκόλαστος, καὶ φίλερις, κἂν μυρίους εὖρη θησαυροὺς ἔνδον κειμένους, ἀνέμους παντὸς τάχιον αὐτοὺς ἐκφυσήσασα, καὶ συμφοραῖς μυρίαὶς μετὰ τῆς πενίας περιβάλλει τὸν ἄνδρα.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ

Ένα σχόλιο στη ομιλία του με τίτλο «Διὰ δὲ τὰς πορνείας
ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχεται»

ΧΡΙΣΤΙΑΝΝΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

2^ο ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΓΕΡΑΚΑ

ΤΜΗΜΑ Β₂

Μάρτιος - Απρίλιος 2007

Ἰωάννου Χρυσοστόμου

Εἰς τὸ Ἀποστολικὸ ρητό

«διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχέτω, καὶ ἑκάστη
τὸν ἴδιον ἄνδρα.»

Στην ομιλία του πάνω σε αυτό το αποστολικό ρητό ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος αναφέρεται στο θεσμό του γάμου ως μέσον αποχῆς από την πορνεία.³⁵

Στην εισαγωγή του αναφέρεται στον «αγαθὸ λόγον» δηλαδή εκείνον που προτρέπει τους ανθρώπους σε ενάρετες πράξεις και στον «βρωμερὸ λόγον» δηλαδή εκείνον που είναι φαύλος και εξάπτει τις πονηρές επιθυμίες των ανθρώπων. Συσχετίζει τον βρωμερὸ λόγον με τις πονηρές σκέψεις και τις αισχρές επιθυμίες και καταλήγει λέγοντας ότι ἡ γυναίκα εἶναι ταυτισμένη με τις ἐννοίες πονηρό, αισχρό, αμαρτία. Παρόλα αυτά παραδέχεται την αναγκαιότητα της ὑπαρξῆς της γυναίκας στην ζωή του άντρα και προκειμένου αυτός «να μην παρεκτρέπεται στην πορνεία», και συμβιβάζεται με το να έχει ο κάθε άνδρας τη γυναίκα του και ἡ κάθε γυναίκα του άνδρα της.

Κατὰ τον Χρυσοστόμο αυτή ἡ σχέση εἶναι δυνατή μόνο μέσα από το θεσμό του γάμου, αφού ο ἴδιος ο Κύριος ευλόγησε με την παρουσία του στην Κανά, διότι κατ' αὐτόν ο γάμος εἶναι «κατασταλτικὸ φάρμακο της πορνείας».³⁶

Αναφερόμενος στον γάμο, μας περιγράφει πως πρέπει να γίνεται σεμνά, χωρίς μεγάλα φαγοπότια, χωρίς χορευτές και χορεύτριες και «θηλυπρεπεῖς θεατρίνους» που μόνο σκοπὸ ἔχουν να διαφθείρουν τους γάμους.³⁷

³⁵ Δύο γὰρ ταῦτά ἐστι, δι' ἅπερ εἰσενήνεκται γάμος, ἵνα τε σωφρονῶμεν, καὶ ἵνα πατέρες γινώμεθα· τῶν δὲ δύο τούτων προηγουμένη ἢ τῆς σωφροσύνης ἐστὶ πρόφασις.

Ἐπειδὴ γὰρ εἰσῆλθεν ἐπιθυμία, εἰσῆλθε καὶ γάμος τὴν ἀμετρίαν ἐκκόπτων, καὶ πείθων μὴ χρῆσθαι γυναικί.

³⁶ «γάμος δὲ πορνείας ἀναιρετικὸν φάρμακον.» καὶ «Ὡστε μία τις ἐστὶ γάμου πρόφασις, τὸ μὴ πορνεύειν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ φάρμακον εἰσενήνεκται τοῦτο.»

³⁷ «Ἄν τοίνυν τὸν διάβολον ἀπελάσῃς, ἂν τὰ πορνικὰ ἄσματα, καὶ τὰ κεκλασμένα μέλη, καὶ

Πως; Στα χρόνια του οι νύφες μεγάλωναν μόνες τους, πολύ περιορισμένες, κλεισμένες στους γυναικονήτες, με φύλακες να φυλούν έξω από τις πόρτες τους ώστε να εξασφαλίζεται ότι αυτές δεν μπορούν να έρθουν σε επαφή με ανθρώπους πονηρούς και διεφθαρμένους και να μην ακούσουν λόγια αισχρά.³⁸

Έτσι μεγαλωμένες πρέπει κατά τον Χρυσόστομο να οδηγούνται στο σπίτι του γαμπρού. Γι' αυτό στους γάμους δεν έπρεπε να ακούγονται τραγούδια γεμάτα από «ασέβεια και αισχύνη» που θα τα τραγουδούσαν μεθυσμένοι τραγουδιστές και θα τα χόρευαν άσεμνοι χορευτές (δαίμονες τους χαρακτηρίζει) γιατί κατά την γνώμη του κάτι τέτοιο θα διαπόμπευε τη νύφη.

Κατά το έθιμο της εποχής ο γαμπρός έπερνε προίκα, την οποία φρόντιζε ώστε να μην ελλατωθεί και αν γίνονταν κάτι τέτοιο, τότε λογοδοτούσε στον πεθερό. Η γυναίκα νύφη δεν είχε καμιά δικαιοδοσία στην προίκα. Ήταν ένα πλάσμα που απ'τα χέρια του πατέρα πήγαινε αδιαμαρτήρητα στα χέρια του συζύγου.

Την εποχή εκείνη ήταν κοινωνικά αποδεκτή η ύπαρξη της δημόσιας πόρνης και της θεραπενίδας, στις οποίες προσέτρεχαν οι άνδρες χωρίς να θεωρείται ντροπή γι' αυτούς.

Πιστεύει λοιπόν ο Χρυσόστομος ότι όποιος έχει δική του γυναίκα

τάς άτάκτους χορείας, καί τὰ αισχρὰ ῥήματα, καί τὴν διαβολικὴν πομπήν, καί τὸν θόρυβον, καί τὸν κεχυμένον γέλωτα καί τὴν λοιπὴν ἐξελάσης ἀσχημοσύνην, εἰσαγάγης δὲ τοὺς ἁγίους Χριστοῦ δούλους, καί ὁ Χριστὸς δι' αὐτῶν παρέσται πάντως μετὰ τῆς μητρὸς καί τῶν ἀδελφῶν·»

«Οἱ δὲ ἐφ' ἡμῶν καί ὕμνους εἰς τὴν Ἀφροδίτην ᾄδουσι χορεύοντες, καί μοιχείας πολλὰς, καί γάμων διαφθοράς, καί ἔρωτας παρανόμους, καί μίξεις ἀθέσμων, καί πολλὰ ἕτερα ἀσεβείας καί αισχύνης γέμοντα ἄσματα κατ' ἐκείνην ᾄδουσι τὴν ἡμέραν, καί μετὰ μέθην καί τοσαύτην ἀσχημοσύνην δι' αισχρῶν ῥημάτων δημοσίᾳ τὴν νύμφην πομπεύουσι.

Πῶς οὖν αὐτὴν ἀπαιτεῖς σωφροσύνην, εἰπέ μοι, εἰς τοσαύτην ἀναίδειαν ἐκ πρώτης αὐτὴν παιδοτριβῶν τῆς ἡμέρας, καί παρασκευάζων ἐπ' ὄψεσιν αὐτῆς καί γίγνεσθαι καί λέγεσθαι ταῦτα, ἃ μὴδὲ σπουδαίοις ἀνδραπόδοις ἀκοῦσαι θέμις;»

³⁸Τοσοῦτον χρόνον ἐπόνεσεν ὁ πατὴρ μετὰ τῆς μητρὸς φυλάττων τὴν παρθένον, ὥστε μήτε εἰπεῖν, μήτε ἐτέρου ἀκοῦσαι λέγοντός τι τῶν τοιούτων ῥημάτων, καί θαλάμους, καί γυναικωνίτιδας, καί φύλακας, καί θύρας, καί μοχλοὺς, καί τὰς ἐν ἐσπέρᾳ προόδους, καί τὸ μηδενὶ φαίνεσθαι μὴδὲ τῶν ἐπιτηδείων, καί πολλὰ ἕτερα πλείονα τούτων πραγματευόμενος, καί σὺ πάντα ἐκεῖνα ἐν μιᾷ ἑλθῶν ἐξέχεας ἡμέρᾳ, ἀνάσχυοντον αὐτὴν παρασκευάζων γενέσθαι διὰ τῆς ἀτίμου πομπῆς ἐκείνης, καί διεφθαρμένα ῥήματα εἰς τὴν ψυχὴν εἰσάγων τῆς νύμφης;

δεν πρέπει να προστρέχει στις δημόσιες πόρνες ή στις θεραπενίδες³⁹ διότι έτσι διαπράττει το αμάρτημα της μοιχείας.

Αναφέρει ότι στα χρόνια του το δικαστήριο της πολιτείας, ο νόμος των ανθρώπων δηλαδή, τιμωρεί μόνο τις γυναίκες, όμως κατ' αυτόν ο νόμος του Θεού θεωρεί ένοχους τόσο τον άνδρα όσο και τη γυναίκα γιατί δηλώνει ότι το σώμα του άνδρα ανήκει στη γυναίκα του και το σώμα της γυναίκας ανήκει στον άνδρα της.

Σ' αυτό ο Χρυσόστομος παρουσιάζεται πιο προοδευτικός και αναβαθμίζει τη γυναίκα⁴⁰ όχι μόνο ως προς τον ισχύοντα νόμο του κράτους αλλά και ως προς τα πιστεύω σε άλλα θέματα του αποστόλου Παύλου⁴¹ ο οποίος θεωρούσε τη γυναίκα υποδεέστερη του άνδρα και ότι πρέπει να υποτάσσεται σε αυτόν.

Κατηγορεί τη γυναίκα πόρνη και δεν αποδέχεται την ύπαρξή της στη κοινωνία. Την παρομοιάζει με φαρμακερό φίδι που στην αρχή γλυκαίνει τον φάρυγγα του άνδρα, αργότερα όμως γίνεται χολή και δηλητήριο, τον οδηγεί στην φθορά και την οικονομική εξάντληση και τον καταντάει όνειδος και περιγέλο της κοινωνίας.⁴²

Αντίθετα, εξυμνεί τη γυναίκα σύζυγο, την εξισώνει με τον άνδρα, τη θεωρεί συναίτερο και κοινωνό ζωής, ελεύθερη και ομότιμη στη συζυγική σχέση.⁴³

Προτρέπει τον άνδρα να μιλάει στη γυναίκα του σαν «σε αξιαγάπητο ελαφάκι και αγαπημένο του πουλαράκι»⁴⁴ και να μένει πιστός στη

³⁹Όταν τίνυν ἴδης πόρνην δελεάζουσαν, ἐπιβουλεύουσαν, ἐρώσαν τοῦ σώματος, εἰπέ πρὸς αὐτήν· οὐκ ἔστιν ἔμὸν τὸ σῶμα, τῆς γυναικὸς ἔστι τῆς ἐμῆς· οὐ τολμῶ καταχρησασθαι, οὔτε ἑτέρα τοῦτο ἐνδοῦναι γυναικί.

⁴⁰Ἐνθα δὲ σωφροσύνης καιρὸς καὶ σεμνότητος, οὐδὲν ἔχει πλέον τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ἀλλ' ὁμοίως ἐκεῖνη κολάζεται, τοὺς τοῦ γάμου παραφθείρας νόμους·

⁴¹Κεφαλὴ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, καὶ, Ὅφειλε ἡ γυνὴ ὑποτάσσεσθαι τῷ ἀνδρὶ.

⁴²Όταν γὰρ σαυτὸν διὰ τῆς ἀσελγείας ταύτης ἔρημον ποιήσης τῆς τοῦ Θεοῦ συμμαχίας, καὶ γυμνώσης σαυτὸν τῆς ἄνωθεν βοήθειας, λαβοῦσά σε μετὰ ἀδείας ἢ πόρνη, καὶ τοὺς αὐτῆς καλέσασα δαίμονας, καὶ τὰ πέταλα βάψασα, καὶ τὰς ἐπιβουλάς ἐργασαμένη, μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας περιγίνεται σου τῆς σωτηρίας, ὄνειδός σε καὶ γέλωτα τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἀπάντων καταστήσασα, ὥστε μηδὲ ἐλεεῖσθαι κακῶς πάσχοντα.

⁴³Ἐπὶ γὰρ τῆς ἐλευθέρου γυναικὸς ὁμοῦ καὶ ἡδονῆ καὶ ἀσφάλεια καὶ ἄνεσις καὶ τιμὴ καὶ κόσμος καὶ συνειδὸς ἀγαθόν·

⁴⁴Ἐλαφος φίλιας, καὶ πῶλος σῶν χαρίτων ὁμιλείτω σοι·

γυναίκα του,⁴⁵ να της αποδίδει την οφειλόμενη εύνοια την οποία και εκείνη θα του ανταποδίδει.

Τελειώνει λέγοντας ότι αν ο κάθε άνδρας έχει τη γυναίκα του και η κάθε γυναίκα τον άνδρα της, δεν θα υπάρχει κίνδυνος παρεκτροπής σε πορνεία, θα ζήσουν με σωφροσύνη την παρούσα ζωή και θα εξασφαλίσουν την ουράνια βασιλεία.

Χριστιαννα Ιωαννου Β2

⁴⁵ ή πηγή τοῦ ὕδατός σου σοὶ ἔστω πηγή.